

Bucculatrix artemisiella

Kalkkronmal

Fjärilar, Malar m.fl.

Klass: Insecta (egentliga insekter), **Ordning:** Lepidoptera (fjärilar), **Familj:** Bucculatricidae (kronmalar), **Släkte:** *Bucculatrix*, **Art:** *Bucculatrix artemisiella* - kalkkronmal Herrich-Schäffer, 1855 **Synonymer:** *kalkögönlappmal*

Kännetecken

En ganska liten kronmal där framvingen oftast har tydliga längsfläckar och skuggteckningar. Den påträffas lokalt på alvar- och sandmarker med fältmalört.

Vingspann 4,5–7 mm. Arten är mycket variabel. Huvudet hos ljusa exemplar är blekt grågult, hos mörka dunkelt rostbrunt. Första antennsegmentet är vitaktigt till smutsbrunt och antennsträngen enfärgat brunaktig. Framvingen har vit grundfärg. Hos ljusa individer syns en mörk bakkantsfläck samt svaga brunrå teckningar i form av två diffusa längsstreck (ett i vingvecket och ett längs bakkanten), ett kort streck längs radialribban, en snedskugga vid framkanten där fransarna börjar och, hos vissa exemplar, en eller två mörkbruna punkter i spetsområdet. Hos mörka former är dessa teckningar kraftiga och dessutom åtföljda av flera mörka områden, så att det ljusa nästan har försvunnit. Hos de flesta individer kan man skönja ett mer eller mindre tydligt, vitaktigt, svagt böjt rotstreck ovanför vingvecket. Bakvingen är ljusare eller mörkare brunrå. Arten kan knappast särskiljas från sandkronmal *Bucculatrix ratisbonensis* på det yttre utseendet; hos *B. ratisbonensis* finns dock vanligen en liten svart prick ovanför vingens bakhörn, medan denna prick hos kalkkronmal *B. artemisiella* är otydlig och brun. Genitalierna uppvisar däremot tydliga skillnader.

Larven är smutsgrön med brunt huvud samt mörkare gröna rygg- och sidolinjer.

Genitalier: Genitalierna liknar dem hos de andra *Bucculatrix*-arterna som lever på malörter *Artemisia* spp. Hanens socii har formen av korta haröron men saknar den tydliga söm vid spetsen som utmärker *B. ratisbonensis*. Genitalklaffarna är ganska regelbundet avsmalnande utåt, svagt böjda och med delvis omvikta spetsar. Honans äggläggingspapiller liknar dem hos malörtskronmal *B. absinthii* genom att de har sidolister och rader av skleriter, som emellertid inte är kronformiga. På åttonde segmentet finns ett par U-formiga skleriter. Antrum är ungefär tre gånger så långt som brett, jämbrett och svängt åt höger. Signum består av en rund samling nålar ordnade i ett fiskbensmönster.

Utbredning och status

I Sverige är kalkkronmal bara funnen på Öland och Gotland, där den lokalt förekommer allmänt vissa år. I Danmark har den påträffats på östra Jylland och nordöstra Själland, i provinsen Lolland-Falster-Mön samt på Bornholm. Den är också rapporterad från ett område utmed den finska sydkusten men saknas i Norge. I övrigt är arten bara känd från ett tiotal länder i centrala och östra Europa, österut till västra Ryssland.

I likhet med andra fjärilsarter som i Sverige befinner sig på nordgränsen av sitt utbredningsområde är arten mycket väderberoende. Vissa år tycks den vara borta, men kan året efter vara talrik på sina lokaler. Inom hela sitt utbredningsområde förekommer kalkkronmal numera mycket sparsamt då lämpliga habitat har minskat kraftigt.

Ekologi

Kalkkronmal påträffas på alvarmarker och näringsfattiga men kalkhaltiga sandmarker med fältmalört. Fjärilen flyger i juni och åter i en andra generation från mitten av juli till mitten av augusti. Förstadierna är ofullständigt kända. Larven lever på fältmalört *Artemisia campestris*; den är först minerande och sedan äter den utvändigt av värdväxten (på samma sätt som hos sandkronmal *B. ratisbonensis*). I den första generationen gör larven en brunaktig gångmina i bladskافتet och minerar därefter ut till bladspetsen. Förpuppningen sker i början av maj i en vitaktig kokong, som vanligen fästs vid en torr stängel av värdväxten eller någon annan växt i närheten.

Hot

Igenväxning, exploatering (bebyggelse, vägdragning, etc.) och kraftigt överbete, eventuellt i kombination med gödsling, kan spoliara förekomster av kalkkronmal. Likaså kan kvävenedfallet från luften på lång sikt försämra habitatet inom områden där marken inte lätt kan buffra nedfallet. På vissa platser tycks marklavar ta över och slå ut fältmalörten och det beror då på för svagt betestryck. På alvarmark kan lokaler med kalkkronmal påverkas negativt genom förbuskning av en, slån, hassel och nypon.

Åtgärder

Några områden, där kalkkronmal finns, har numera avsatts som naturreservat fast av andra orsaker. Dock finns arten på flera andra platser som kan vara utsatta. Extensivt naturbete med sent påsläpp rekommenderas. Förekomster av fjärilen bör meddelas berörda länsstyrelser och också matas in på Artportalen. En inventering av arten vore önskvärd, och då kunde man samtidigt söka efter andra insektsarter med ungefär samma habitatkrav. Lokaler med synnerligen goda populationer av kalkkronmal bör skötas så att arten gynnas. Detta är också fördelaktigt för många insekter bundna till detta habitat.

Övrigt

Namngivning: *Bucculatrix artemisiella* Herrich-Schäffer, 1855. Syst. Bearb. Schmett. Eur. 5: 340, f. 858. Synonym: *Bucculatrix artemisiae* auct., nec Herrich-Schäffer, 1855. Svensk synonym: kalkögonlappmal.

Etymologi: artemisiellus = den lilla på fältmalört; växtsläktet *Artemisia*; syftar på värdväxt; diminutivsuffixet -ellus (lat.).

Uttal: [Buckulátrix artemisiélla]

Litteratur

Bengtsson, B. Å. & Johansson, R. 2011. *Bucculatrix artemisiella* kalkkronmal, s. 69–70. – I: Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. Fjärilar: Bronsmalar–rullvingemalar. Lepidoptera: Roeslerstammiidae–Lyonetiidae. Art databanken, SLU, Uppsala.

Författare

Bengt Å. Bengtsson 2011.